

ODNOS IZMEĐU GENOCIDA I ZLOČINA PROTIV ČOVJEČNOSTI

Rezime: Osvrtom na nastanak i pravno formulisanje zločina genocid i njegovo propisivanje kao posebnog međunarodnog krivičnog djela, neposredno prije izrade i usvajanja Konvencije o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocid iz 1948. godine, potrebno je naglasiti da je ovaj najstravičniji zločin na planeti bio podvrsta zločina protiv čovječnosti. Usvajanjem navedene konvencije, zločin genocida je propisan kao samostalno, posebno međunarodno krivično djelo na čije pravno formulisanje su imali dominantan uticaj stravični događaji iz II svjetskog rata, nečovječno postupanje nad manjinskim narodima (posebno Jevrejima) pod okriljem fašizma, čime je ovaj zločin postao autonomna vrsta zločina sa bitnim krivičnopravnim i krivičnoprocesnim odrednicama.

Ključne riječi: genocid, zločini protiv čovječnosti, etničko čišćenje, „dolus specialis“, zaštićene grupe.

1. Uvodna razmatranja

Genocid kao fenomen je evidentan kroz cijelu ljudsku historiju, ali je svoju autonomnost u smislu inkriminacije kao posebnog krivičnog djela protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom stekao tek sredinom prošlog vijeka. U teoriji nailazimo na identično definisanje pojma genocid što je sasvim opravdano i razumljivo jer je uslovljeno i determinisano samim normativnim određenjem genocida u Konvenciji o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocid iz 1948. godine u kojoj su propisani objektivni i subjektivni elementi (www.preventgenocide.org/ba/konvencijaogenocidu.htm). Definicije koje su zastupljene u domaćoj i međunarodnoj pravnoj literaturi imaju sledeće zajedničke elemente:

a) objektivni elementi (radnje izvršenja);

b) subjektivni element (genocidna namjera), potpuno ili djelimično uništenje zaštićene grupe; c) zaštićene grupe (nacionalna, etnička, vjerska i rasna grupa).

¹ karovic.s@hotmail.com

Iz naprijed navedenog evidentno je da je genocid međunarodni zločin koji se sastoji u preduzimanju jedne ili više propisanih radnji izvršenja prema zaštićenoj (nacionalnoj, etničkoj, rasnoj ili vjerskoj) grupi kao objektu napada s namjerom njenog potpunog ili djelimičnog uništenja kao takve.

Genocid se, s obzirom na njegov sadržaj, svojstvo pasivnog subjekta i pre svega subjektivnu komponentu-genocidnu (uništavačku) nameru kod učinioca, često označava kao zločin nad zločinima ili najteži, tzv. kapitalni zločin. (Škulić, 2005:219)

Iako Konvencija o genocidu ne propisuje jasne kriterije i mjerila prilikom identifikacije zaštićene grupe, praksa međunarodnog pravosuđa je već u nekoliko predmeta (npr. u predmetu Akayes od strane ad hoc tribunala za Ruandu) konkretizovala određene parametre za identifikaciju i definisanje zaštićene grupe u konkretnom slučaju. Međutim, u praksi međunarodnog pravosuđa evidentni su različiti pristupi definisanju zaštićene ljudske grupe. Tribunal za Ruandu je prvi put se suočio sa problemom definisanja zaštićene grupe, s obzirom da sukobljene strane na ovom prostoru Tutsi i Huti dijele isti jezik, kulturu i druge zajedničke karakteristike, tako da je primijenjen mješoviti (objektivno-subjektivni) pristup prilikom identifikacije i definisanja zaštićene ljudske grupe.

Krivično djelo genocida je na isti način, konvencijski, propisano u Rimskom statutu međunarodnog krivičnog suda (član 6), statutu Međunarodnog tribunala za gonjenje lica odgovornih za ozbiljne povrede međunarodnog humanitarnog prava izvršene na teritoriji bivše Jugoslavije (član 4) kao i statutu Međunarodnog krivičnog tribunala za Ruandu (član 2) (Rimski statut Međunarodnog krivičnog suda, Statut Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju Statut Međunarodnog krivičnog suda za Ruandu). U članu 4. Statuta Haškog tribunala u potpunosti su preuzete odredbe člana 2 i 3 Konvencije o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida iz 1948. godine. U statutu stalnog Međunarodnog krivičnog suda, tj. u članu 5. propisana je stvarna nadležnost ovog suda nad zločinima genocida. Iz naprijed navedenog proizilazi da je međunarodni zločin genocid u nadležnosti i Haškog tribunala za bivšu Jugoslaviju i Stalnog krivičnog suda u Hagu, koji primjenjuju ista materijalna pravila, s tim da ih Tribunal primjenjuje na pojedince za koje utvrdi individualnu krivičnu odgovornost za njegovo izvršenje, dok Sud na državu stranku Konvencije u slučaju podnošenja tužbe druge države stranke da je Konvenciju prekršila.

U literaturi se zločin genocida označava kao najteži zločin protiv čovječnosti i međunarodnog prava, sa obzirom na činjenicu da

je genocidna (uništavačka) namjera direktno usmjerena na potpuno ili djelimično uništenje zaštićene grupe.

2. Normativno određenje zločina genocid u krivičnom zakonodavstvu Bosne i Hercegovine sa osvrtom na zemlje iz okruženja

Kao što je već ranije naglašeno, zločin genocida je Konvencijski preuzet i inkriminisan u Krivičnom zakonu Bosne i Hercegovine u članu 171.², glava krivična djela protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom. Konvencijsko određenje zločina genocid prisutno je i u krivičnim zakonodavstvima susjednih zemalja Srbije³, Hrvatske⁴ i Crne Gore⁵, gdje su na identičan način propisani objektivni elementi (*actus reus*) i subjektivni element (*dolus specialis*) zločina. Objektivni elementi zločina genocid su u navedenom članu Krivičnom zakonu BiH propisane alternativno kao i u članu II Konvencije o sprečavanju zločina genocid iz 1948. godine.

Jedina razlika je u tome što je u biću krivičnog djela određenom u ovom zakonu kao radnja izvršenja izričito propisano i naređenje za izvršenje neke od radnji ovog krivičnog djela. (Simović, Blagojević 2007:130)

Član II Konvencije o genocidu definiše radnje izvršenja koje predstavljaju genocid, učinjene s namjerom da se potpuno ili djelimično uništi nacionalna, etnička, rasna ili vjerska grupa:

- (a) *ubistvo članova grupe (naroda);*
- (b) *uzrokovanje teških tjelesnih ili mentalnih povreda članovima grupe (pripadnika određenog naroda);*
- (c) *namjerno podvrgavanje grupe takvim životnim uslovima koji dovode do njenog potpunog ili djelimičnog fizičkog uništenja;*
- (d) *uspostavljanje mjere s namjerom sprečavanja rađanja u okviru grupe (naroda);*
- (e) *prinudno premiještanje djece iz jedne grupe u drugu.*⁶

Iz naprijed navedenog evidentno je da genocid ne obuhvata radnje koje se označavaju kao kulturni genocid, odnosno uništavanje kulturno

² Krivični zakon BiH, objavljen u Službenom glasniku BiH, broj 3/03, 32/03,37/03.

³ Član 370 Krivičnog zakonika Republike Srbije, objavljen u „Službenom glasniku RS“, br. 85/05

⁴ Član 156 Krivičnog zakona Republike Hrvatske, objavljen u „Narodne novine“, br. 110/97

⁵ Član 426 Krivičnog zakona Republike Crne Gore, objavljen u „Službenom listu RCG“, br. 70/03

⁶ <http://www.preventgenocide.org/ba/konvencijaogenocidu.htm>

historijske i vjerske baštine (imovine) zaštićene grupe, kao radnju izvršenja ali može poslužiti kao indirektan ili posredan dokaz prilikom utvrđivanja postojanja genocidne namjere.

Takođe, u praksi međunarodnog pravosuđa ne prihvata se ekstenzivno (šire) tumačenje zločina genocid po kome bi bio obuhvaćen i ovaj modalitet izvršenja zločina genocid. Izuzetak predstavlja presuda Saveznog Njemačkog suda protiv bosanskog Srbina Nikole Jorgića za počinjeni genocid u Dobojskoj regiji, po kojoj je prihvaćeno ekstenzivno tumačenje i obuhvaćen i kulturni genocid. Takođe, masovno silovanje žena, pa i djevojčica, uprkos dugoročno štetnim i katastrofalnim posljedicama nemože se smatrati radnjom izvršenja zločina genocid.

Kada je u pitanju subjektivni element, evidentno je da Krivični zakon Bosne i Hercegovine propisuje da se zločin genocida može izvršiti samo sa umišljajem, što znači da se apsolutno isključuje nehat kao oblik vinosti. Dakle, izvršilac krivičnog djela genocid svjesno preduzima jednu ili više od pet taksativno propisanih radnji izvršenja prema prema članovima zaštićene grupe i hoće da svojom preduzetom radnjom ili radnjama ostvari krajnju namjeru a to je potpuno ili djelimično uništenje zaštićene grupe.

Kvantitativna komponenta zločina genocid nije precizirana u Konvenciji o genocidu a samim tim ni u domaćem krivičnom zakonodavstvu, jer ne inkorporira egzaktnе pokazatelje ili mjerila potpunog ili djelimičnog uništenja zaštićene grupe. Praksa međunarodnog pravosuđa je u konkretnim predmetima u kontekstu utvrđivanja individualne krivične odgovornosti postavila standarde kvalitativne komponente zločina genocid. To neposredno znači da genocid podrazumijeva preduzimanje jedne ili više propisanih radnji izvršenja prema objektu napada (zaštićenoj grupi) sa namjerom uništenja *značajnog dijela* grupe. Navedeno shvatanje kvantitativne komponente zločina genocid prihvaćeno je i u domaćem pravu. Upravo zbog takve genocidne (uništavačke) namjere kod izvršioca, zločin genocida se u teoriji i praksi naziva još i *zločin nad zločinima*.

Uvažavajući naprijed navedene činjenice, neupitno je da je zločin genocida i u našem krivičnom zakonodavstvu kao i u zakonodavstvu susjednih država Srbije, Hrvatske i Crne Gore propisan kao samostalno, autonomno krivično djelo, uprkos određenim sličnostima u odnosu na ostala međunarodna krivična djela u užem smislu, odnosno krivična djela protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom.

3. Krivičnoprocesne razlike između genocida i zločina protiv čovječnosti

Neosporna je činjenica da je zločin genocida neposredno prije izrade i usvajanja Konvencije o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocid iz 1948. godine, bio podvrsta zločina protiv čovječnosti, ukazuje na određene sličnosti odnosno zajedničke karakteristike između ovih međunarodnih zločina (objekt zaštite, organizovanost izvršenja, nesagledive posljedice, umišljaj kao oblik vinsti i dr.). *Pojam genocida se i prije izrade i usvajanja navedena Konvencije spominjao u katalogu krivičnih djela, pogotovo je eksploatisan u kontekstu stravičnih događaja iz II svjetskog rata, ali u tom periodu nije egzistirao kao posebno i samostalno krivično djelo* (Karović, 2011:22). U naučnoj i stručnoj literaturi, kao i u sudskoj praksi se čak i danas genocid determiniše kao oblik zločina protiv čovječnosti, iako je genocid u krivičnopravnom smislu autonomna vrsta zločina sa specifičnim krivičnopravnim odrednicama. Jasnu difrencijaciju između genocida i drugih međunarodnih zločina u užem smislu⁷ sa krivičnopravnog aspekta je potrebno posebno naglasiti jer se ovi zločini veoma često nepotrebno poistovjećuju. Iako se radnje izvršenja (actus reus) u izvjesnoj mjeri i kod zločina genocid i zločina protiv čovječnosti podudaraju (npr. ubijanje članova zaštićene grupe), bitno je naglasiti da se prema međunarodnom krivičnom pravu kod zločina genocid zahtijeva poseban (specijalan) umišljaj-dolus specialis da se potpuno ili djelimično uništi neka od zaštićenih grupa. Suštinska razlika između pomenutih zločina je u tome da se za odgovornost za zločine protiv čovječnosti zahtijeva *postojanje rasprostranjenog ili sistematskog napada*, dok se kod zločina genocid postojanje ovog uslova ne zahtijeva (Presuda Žalbenog vijeća u predmetu Krstić, par. 223).

Ono što zločin genocida čini jedinstvenim jeste postojanje namere kod učinioaca da se zaštićena grupa u celini ili delimično uništi kao izdvojen i određen entitet (Ivanišević, Ilić, Višnjić, Janjić, 2008:69).

Dakle, kod zločina genocida je krajnja žrtva zaštićena grupa (objekt napada) u skladu sa Konvencijom, dok su kod zločina protiv čovječnosti žrtve zločina pojedinci (individue). Kada je u pitanju zločin genocida, ubijanje članova zaštićene grupe ili preduzimanje neke druge taksativno propisane genocidne radnje u članu 2 Konvencije o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocid iz 1948. godine, je samo način odnosno sredstvo da se ostvari krajnji cilj tog djelovanja, a to je namjera da se potpuno ili djelimično uništi zaštićena grupa kao takva.

⁷ Međunarodna krivična djela u užem smislu su : genocid, zločin protiv čovječnosti, ratni zločin i zločin protiv mira (agresija).

Specifičnost genocida kao zločina jest njegova posebna namjera, mens rea, tzv. genocidna namjera, želja da se zločinom fizički uništi neka nacionalna, etnička, vjerska ili druga skupina, ili njen značajan dio, i to baš zato jer se radi o toj određenoj skupini (dolus specialis, dolus coloratus) (Josipović, 2007:22).

U tom smislu, ukoliko objekt napada nije konvencijski zaštićena grupa onda se u konkretnom slučaju ne radi o genocidu već o nekom drugom krivičnom djelu, bez obzira što je preduzeta neka od pet propisanih (genocidnih) radnji izvršenja kao objektivni element zločina jer nije ispunjen zahtijev za postojanjem subjektivnog elementa (genocidna namjera). Iz naprijed navedenog evidentna je važnost shvatanja i utvrđivanja postojanja subjektivnog elementa-dolus specialis, koji predstavlja jasnu diferencijaciju zločina genocid u odnosu na druga međunarodna krivična djela u užem smislu.

Mentalni ili subjektivni element genocida, kao zločina koji povlači međunarodnu krivičnu odgovornost, sadržan je u članu II, stav 1 (i odgovarajućim običajnim pravilima): namera potpunog ili delimičnog uništenja jedne nacionalne, etničke, rasne ili verske grupe (Kaseze, 2005:118).

Kompleksnost utvrđivanja i dokazivanja specijalnog ili posebnog umišljaja kod zločina genocid, upravo se sastoji u teretu dokazivanju namjere kod izvršioca da se neka od zaštićenih grupa potpuno ili djelimično uništi. Dokazivanje zločina genocid u praktičnom smislu je izuzetno zahtijevno, posebno u situacijama kada genocidna namjera kod izvršioca, kao specifično i jedinstveno obilježje genocida nije jasno izražena. U praktičnom smislu dokazivanje subjektivnog elementa-dolus specialis zločina genocid se najčešće utvrđuje na osnovu *indirektnih ili posrednih dokaza*⁸, s obzirom na činenicu da neposredni ili direktni dokazi najčešće nisu dostupni organima krivičnog gonjenja, tako da ih i tužilaštvo ne posjeduje u konkretnom slučaju. U slučaju da postoje neposredni ili direktni dokazi (pisane naredbe, zapisnici, planovi aktivnosti, instrukcije, direktive i drugi relevantni dokumenti) realno je očekivati da se isti unište ili na drugi način uklone i učine nedostupnim kako ne bi poslužili kao pravno validan materijalni dokaz u postupku utvrđivanja postojanja genocidne namjere.

Dakle, ono što je karakteristično i specifično za zločin genocida u odnosu na zločine protiv čovječnosti jeste činjenica da su u slučaju dokazivanja zločina genocid postavljeni izuzetno visoki standardi dokazivanja postojanja subjektivnog elementa u praksi domaćeg i međunarodnog

⁸ Posredno (indirektno) izvođenje zaključaka o postojanju genocidne namjere evidentno je u Presudi Žalbenog vijeća, u predmetu Jelisić, par. 47., i Presudi Pretresnog vijeća u predmetu Sikirica i dr., par. 46 i 61.

krivičnog pravosuđa. U tom kontekstu postoje i određene kritike u teoriji i praksi da visoko postavljene standardi utvrđivanja i dokazivanja zločina genocid, u nekim slučajevima omogućavaju da se zločin ne nazove pravim imenom-genocid, već da se kvalifikuje kao neko drugo krivično djelo, najčešće kao zločin protiv čovječnosti ili eventualno kao ratni zločin. Sa druge strane, u literaturi postoje kritike da u slučaju ne postojanja ovako visoko postavljenih standarda dokazivanja subjektivnog elementa odnosno genocidne namjere kod izvršioca, postojala bi mogućnost da se određeni zločini neopravdano kvalifikuju kao genocid. Dodatni problem prilikom utvrđivanja postojanja zločina genocid koji izaziva brojne dileme i nejasnoće oko bitnih krivičnopравnih odrednica predstavlja i različito tumačenje koncepta genocida u praksi međunarodnog pravosuđa.

4. Genocid i (ili) etničko čišćenje

U svakodnevnoj jezičkoj upotrebi, veoma često se spominje i poistovjećuje prisilno protjerivanje pripadnika zaštićene grupe sa zločinom genocid, iako se radi o dva (krivično)pravna pojma koji se razlikuju. Na samom početku potrebno je naglasiti da termin „etničko čišćenje“ nije (krivično)pravni termin, već da se radi o terminu koji se najviše eksploatiše u sredstvima javnog informisanja (pisani i elektronski mediji), koji zapravo označava prisilno premještanje članova grupe ili dijela grupe. Nepobitna činjenica je da su posljedice izvršenja zločina genocid i etničkog čišćenja stravične i katastrofalne po ljudski rod uopšte što predstavlja i jedan od osnovnih razloga poistovjećivanja ova dva različita krivičnopравna pojma. Međutim, u krivičnopравnom smislu potrebno je naglasiti postojeće razlike između ova dva pojma, uvažavajući Konvenciju o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocid iz 1948. godine, koja propisuje restriktivne uslove koji moraju biti ispunjeni ili zadovoljeni, da bi se zločin nazvao pravim imenom-genocid.

U članu 2. navedne Konvencije propisani su objektivni elementi odnosno pet taksativno propisanih radnji izvršenja zločina genocid (*actus reus*), što je u potpunosti preuzeto i inkorporirano u Krivični zakon BiH, kao i u domaćem pravu susjednih zemalja Srbije, Hrvatske, Crne Gore. Analizom dosadašnjeg rada i predmeta koji tretiraju zločin genocida, evidentno je da se Tribunal za bivšu Jugoslaviju u praktičnom smislu bavio:

- a) ubijanjem članova grupe;
- b) nanošenjem teških tjelesnih ili duševnih povreda članovima grupe; i
- c) smišljenim nametanjem članovima grupe životnih uslova sračunatih da dovedu do njenog potpunog ili djelimičnog fizičkog uništenja.

Na početku ratnih dejstava u BiH, Generalna skupština Ujedinjenih nacija je 1992. godine *rezolucijom* (Rezolucija 47/121, UN Doc.AG/Res/47/121 od 18.12.1992. godine) izjednačila etničko čišćenje i genocid ali je u kasnijem periodu Tribunal za bivšu Jugoslaviju ocijenio da *etničko čišćenje odnosno prisilno premještanje grupe, ili njenog jednog dijela, samo po sebi nije genocid* (Presuda Žalbenog vijeća u predmetu Krstić, par. 33).

Međutim, ukoliko se u konkretnom slučaju radi o etničkom čišćenju odnosno nasilnom raseljavanju članova grupe u kombinaciji sa nekom od radnji izvršenja propisanih u članu II Konvencije o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocid, npr. ubijanje članova grupe ili nekom drugom propisanom radnjom izvršenja, onda se u tom slučaju radi o zločinu genocid jer može dovesti do fizičkog nestanka zaštićene (nacionalne, etničke, vjerske ili rasne) grupe. S tim u vezi, potrebno je naglasiti da je i prilikom izrade navedene Konvencije, prije više od pola vijeka, bio aktuelan *prijedlog Sirije* (prijedlog Sirije u UN Doc. A/C6/234) da se kao radnja izvršenja (actus reus) propiše, pored pet postojećih genocidnih radnji i etničko čišćenje odnosno prisilno protjerivanje članova grupe ali taj prijedlog prilikom glasanja nije usvojen većinom glasova. Preovladava mišljenje da je etničko čišćenje ili prisilno (nasilno) raseljavanje članova grupe uobičajena pojava u gotovo svim ratovima bez obzira na njihovu prirodu i karakter, kojim se uspostavlja homogenizacija stanovništva po osnovu njihove nacionalne, etničke ili vjerske pripadnosti, tako da i u praksi međunarodnog pravosuđa nije prihvaćeno ekstenzivno (šire) shvatanje i određenje zločina genocid.

Etničko čišćenje je model (obrazac) osvajanja teritorije, pri čemu su evidentna i teška kršenja međunarodnih standarda ljudskog ponašanja koja su dostigla prag kada postaju međunarodni zločini, kao što je slučaj na prostorima bivše Jugoslavije, a posebno Bosne i Hercegovine. Ono što je nepobitna činjenica jeste da se u Srebrenici radilo o nasilnom protjerivanju stanovništva kao pripadnika određene nacionalne, etničke ili vjerske grupe a ne o humanom zbrinjavanju stanovništva radi njihove lične i porodične sigurnosti, sklanjanja od ratnih dejstava i direktne opasnosti, pružanje utočišta ili nekim drugim humanim razlozima kao što je to tvrdila odbrana u predmetu Krstić, u slučaju transporta žena i djece jula 1995. godine iz Srebrenice, kada je izvršen genocid u srcu Evrope, na kraju XX vijeka nad Bošnjacima-muslimanima kao zaštićenom grupom⁹.

⁹ U presudi Žalbenog vijeća u predmetu broj: IT-98-33-A od 19.04.2004. godine, Tužilac protiv Radislava Krstića navodi se da je 1995. godine izvršen genocid u Srebrenici. Radislav Krstić, general-major VRS i komandant Drinskog korpusa je proglašen krivim za saučesništvo (pomaganje i podržavanje) u genocidu, te ga je Žalbeno vijeće osudilo na 35 godina zatvora.

U drugostepenoj presudi generalu VRS-a Radislavu Krstiću navodi se da se „...u ovom slučaju nije radilo samo o raseljavanju. Ubistva, kao i odlučno nastojanje da se i drugi zarobe i pogube, prisilno transportiranje ili egzil preostalog stanovništva, te uništavanje domova i hramova, sve to je predstavljalo jedinstvenu operaciju koja je izvršena s namjerom da se u cjelosti ili djelimično uništi grupa u smislu uvodnog dijela stava 2 člana 4 Statuta. Upravo je u toj kombinaciji faktora govorilo pretresno vijeće kada je u paragrafu 595. Prvostepene presude ocijenilo da su snage bosanskih Srba (...) znale, u momentu kad su odlučile da pobiju sve vojno sposobne muškarce, da će ta ubijanja u sprezi sa prisilnim premještanjem žena, djece i staraca, neizbježno za posljedicu imati fizički nestanak bosansko-muslimanskog stanovništva u Srebrenici (Presuda Žalbenog vijeća u predmetu Krstić, par. 105).

Iz naprijed navedenog, evidentno je da u julu 1995. godine u Srebrenici kada je izvršen genocid, došlo upravo do kombinacije prisilnog premještanja članova zaštićene grupe i ubijanja članova zaštićene grupe, što je za krajnji ishod imalo fizički nestanak zaštićene grupe na području „zaštićene UN zone“ u Srebrenici. Uvažavajući činjenicu da se radi o *zaštićenoj zoni* od strane univerzalne svjetske organizacije Ujedinjenih nacija, postavlja se i možda apsurdno i suvišno pitanje šta bi se dogodilo da Srebrenica nije bila zaštićena zona ali se ovom prilikom nećemo upuštati u hipotetičke analize jer su nepotrebne.

Kada su u pitanju drugi dijelovi (područja) Bosne i Hercegovine gdje su evidentna nasilna protjerivanja stanovništva tj. etničko čišćenje na nacionalnoj, etničkoj i vjerskoj osnovi, u krivičnoppravnom smislu (do sada), izuzev Srebrenice, nije utvrđen i dokazan genocid od strane Tribunala za bivšu Jugoslaviju.

Pri tome, treba imati u vidu i vremensku distancu i činjenicu da je Konvencija o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocid usvojena prije više od pola vijeka, tako da postoje opravdane i svrsishodne kritike da nije obuhvatila sve moguće modalitete-genocidne radnje izvršenja zločina genocid. Navedena Konvencija o genocidu ne propisuje zaštitu nekih drugih grupa kao što su ekonomske, političke, kulturne, spolne i druge grupe što svakako treba uzeti u obzir. Odbacivanje pružanja zaštite i za druge ljudske grupe, opravdava se činjenicom da su iste mobilne i nestalne, interesno ili ideološki povezane, te kao takve se nemogu smatrati objektom napada u smislu odredbi Konvencije o genocidu. U tom smislu navedena Konvencija o genocidu bi se trebala inovirati kako bi obuhvatila sve moguće modalitete (načine) izvršenja zločina genocid, te propisati zaštitu i drugim grupama (ekonomske, kulturne, političke i dr.), osim onih grupa kojima je ta zaštita propisana Konvencijom (nacionalna, etnička, vjerska ili rasna grupa).

Takođe, sasvim opravdano i svrsishodno se nameće pitanje blagovremenog prepoznavanja svih ponašanja koja mogu prerasti u zločin genocida, kao i odgovarajuća (re)akcija u kontekstu preduzimanja efikasnih mjera i radnji na planu sprečavanja takvih destruktivnih radnji i aktivnosti uopšte. Kroz ljudsku historiju genocid se ponavlja na različitim geografskim područjima, tako da preventivno djelovanje predstavlja imperativ za čovječanstvo.

5. Zaključna razmatranja

U ovom radu akcentirane su sličnosti i razlike između zločina genocid i zločina protiv čovječnosti. Posebnu pažnju zavređuje diferencijacija zločina genocid u odnosu na etničko čišćenje s obzirom da se ova dva pojma često poistovjećuju. Imajući u vidu autonomnost zločina genocid u odnosu na ostala međunarodna krivična djela u užem smislu, prethodni redovi su nedvosmisleno potvrdili da je zločin genocida „zločin nad zločinima“, kako se veoma često u teoriji a i u praksi domaćeg i međunarodnog pravosuđa naziva. Otklonjene su dileme koje se odnose na shvatanje kvalitativne i kvantitativne komponente ovog najstravičnijeg zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, te naglašena potreba dopuna i izmjena Konvencije o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocid iz 1948. na način da ista obuhvati i druge moguće modalitete izvršenja. S druge strane, nužno je razmotriti i pružanje zaštite i drugim (ekonomskim, kulturnim, političkim...) grupama. Ako se uzmu u obzir katastrofalne i dugoročne posljedice zločina genocid u svijetu uopšte (Ruanda, Kambodža, bivša Jugoslavija...), istraživanja ovog zločina se nameću kao imperativ u cilju pronalaska najoptimalnijih krivičnopравnih rješenja i odgovora sa akcentom na preventivno djelovanje u budućem periodu. Na ovom društveno civilizacijskom nivou, čovječanstvo vođeno dosadašnjim negativnim iskustvima mora konkretnije i operativnije djelovati, kao i važeće propise koji inkorporiraju zaštitu osnovnih ljudskih prava i sloboda svakom pojedincu, koji garantuju fizičko i biološko postojanje ljudskim grupama, kritički preispitati.

Literatura:

1. <http://www.preventgenocide.org/ba/konvencijaogenocidu.htm>, Konvencija o sprečavanju i kažnjavanju genocida iz 1948. godine.
2. Rimski statut Međunarodnog krivičnog suda, objavljen u Službenom glasniku BiH, broj 2/2002.
3. Statut Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju, Rezolucija

827 VS UN-a iz 1993.

4. Ivanišević, B., Ilić, G., Višnjić, T., Janjić, V. (2008). *Vodič kroz Haški tribunal, propisi i praksa*, Beograd: Misija Organizacije za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS) u Srbiji
5. Karović, S. (2011). *Mens rea: Genocidna namjera*. Civitas, Novi Sad: Fakultet za pravne i poslovne studije Dr Lazar Vrkatić, br. 2
6. Kaseze, A. (2005). *Međunarodno krivično pravo*, Beograd: Beogradski centar za ljudska prava
7. Rezolucija 47/121, UN Doc. AG/Res/47/121 od 18.12.1992. godine;
8. Presuda Žalbenog vijeća u predmetu Krstić, IT-98-33-A, 19.04.2004;
9. Prijedlog Sirije, UN Doc. A/C6/234;
10. Josipović, I. (2007). *Ratni zločin, Priručnik za praćenje suđenja*, Osijek: Centar za mir, nenasilje i ljudska prava
11. Krivični zakon BiH, objavljen u Službenom glasniku BiH, broj 3/03, 32/03, 37/03.
12. Krivični zakonik Republike Srbije, objavljen u „Službenom glasniku RS“, br. 85/05;
13. Krivični zakon Republike Hrvatske, objavljen u „Narodne novine“, br. 110/97;
14. Krivični zakon Republike Crne Gore, objavljen u „Službenom listu RCG“, br. 70/03;
15. Simović, M., Blagojević, M. (2007). *Međunarodno krivično pravo*, Banja Luka: Pravna biblioteka Sofokles
16. Škulić, M., (2005). *Međunarodni krivični sud, Nadležnost i postupak*, Beograd: Dosije.

RELATIONSHIP BETWEEN THE GENOCIDE AND CRIMES AGAINST HUMANITY

Abstract: Emphasis on the creation and legal formulation of the Crime of Genocide and its regulation as a special international criminal acts, just before the drafting and adoption of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide of 1948. year, it should be noted that this was the worst crime on the planet was a subspecies of crimes against humanity. Only the adoption of the Convention, genocide is prescribed as an independent, in particular international crime to which the legal formulation had the dominant influence of the horrific events of World War II, inhuman treatment of minority peoples (especially Jews) under the auspices of fascism, which this crime has become an autonomous types

of crimes. In this period of time they recognized a real need that the crime of genocide, especially in order to extract the planetary human struggle, aimed at protecting national, ethnical, racial or religious groups that are specified by the Convention expressly stipulated as a protected group.

Key words: genocide, crimes against humanity, ethnic cleansing, *dolus specialis*, protected group.